

گزارش اجمالی نشست دوم علمی-اقتراحي:

دومین نشست علمی-اقتراحي مرتبط با نخستین همایش ملی چالش ها و راهکار های تعالی نهاد خانواده در مذاهب اسلامی با محوریت آسیب های اجتماعی برگزار گردید.

با توفیق الهی و عنایات خاصه امام عصر (عج) در تاریخ ۹ بهمن ۱۳۹۹ دومین نشست از سلسله نشست های همایش ملی چالش ها و راهکار های تعالی نهاد خانواده در مذاهب اسلامی با موضوع خانواده و فضای مجازی و شبکه های اجتماعی (فرصت ها و تهدید ها) توسط دانشگاه شهید مطهری، و با همکاری دانشگاه سیستان و بلوچستان و نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در امور اهل سنت، در محل دانشگاه شهید مطهری واحد زاهدان برگزار شد. این جلسه با سخنرانی اساتید محترم ذیل برگزار گردید:

۱- دکتر امیر حمزه سالارزایی (استاد گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه سیستان و بلوچستان)

۲- دکتر احسان سامانی (مدیر گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه سیستان و بلوچستان و دبیر علمی همایش)

۳- دکتر علی فرنام (دانشیار گروه علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه سیستان و بلوچستان)

۴- دکتر خدیجه اسدی (عضو هیئت علمی گروه علوم اجتماعی دانشگاه سیستان و بلوچستان).

همچنین با توجه به شرایط شیوع بیماری کرونا و رعایت حداکثری پرتکل های بهداشتی، شرکت در نشست برای دیگر اساتید، دانشجویان و طلاب گرامی به صورت مجازی فراهم گردید که با استقبال فراوان دانشجویان از نقاط مختلف کشور همراه بود.

مشروح جلسه:

استاد محترم دکتر سامانی:

خانواده خشت اول بنای اجتماع است، ما سخن را بر پایه دو مولفه بنیان نهاده ایم: یکی خانواده و دیگری فضای مجازی. راه رسیدن به آرمان شهر، مدینه فاضله و رسیدن به حیات طیبه بنا بر آیات قرآن و روایات از مسیری که خانواده کارآمد و مطلوب محقق خواهد شد. برای حصول به این هدف وجود دو شرط، یعنی انگیزه کافی و مهارت ضروری است. نقصان در حصول به هدف مذکور منجر به اختلال در این شروط می شود. اسلام به انگیزه و ارزش ها تاکید بسیار دارد، با تدقیق در قرآن و روایات در می یابیم که اصلاح و تعالی روحی و جسمی انسان ها حائز اهمیت است. وقتی قرآن به جسم توجه بسیار کرده، پس به طریق اولی روح و روان افراد از اهمیت ویژه ای برخوردار است؛ بنابراین رشد خانواده از لحاظ هویتی، روحی و روانی جایگاه ویژه ای دارد. علی الخصوص با توجه به فضای مجازی و شبکه های اجتماعی ملی و جهانی با وجود ظرفیت ها و تهدیدهای جدید. از این رو، لازم است که بیشتر به این مباحث پرداخته شود.

ایشان در ادامه خاطر نشان کردند: فضای مجازی در تمام زمینه های زندگی از جمله فرهنگ، سیاست، اجتماع و به ویژه خانواده موثر است، که برخی از این ویژگی های فضای مجازی محاسن و برخی معایب به شمار می آید. آسیب ها و تهدیدهایی که افراد با آن مواجه هستند به دو قسم تقسیم می شوند: (۱). تاثیرهای دفعی و ملموس مانند حثک حرمت و تعدی به حریم خصوصی (=آسیب های سخت)؛ (۲). و برخی دیگر، تاثیرهای تدریجی و غیر ملموس است که با مرور زمان پایه های خانواده را سست کرده و منتهی به کمرنگ شدن روابط، اختلال تربیتی و نهایتاً طلاق می شود. (=آسیب های نرم).

استاد ارجمند دکتر فرنام در ادامه به بیان آمارهایی در این حوزه پرداختند:

ایشان بیان داشتند که فضای مجازی واجد دو چهره مثبت و منفی است؛ ۹۴٪ کشور تحت نفوذ اینترنت قرار گرفته است و ۸۳ درصد مردم کاربر اینترنت هستند؛ همچنین در جهان بیش از ۳ میلیارد و در ایران بیش از ۴۰ میلیون از فضای مجازی و شبکه های اجتماعی بهره می برند.

میانگین بهره بردن اینترنت در ایران از ۵ تا ۹ ساعت است که در این میان اینستاگرام محبوب ترین شبکه اجتماعی در ایران به شمار می آید و نکته حائز اهمیت این است که تعداد زیادی از اداره کنندگان پیج ها خانم هستند و تلگرام در ایران علیرغم فیلتر شدن جزء محبوب ترین پیام رسان ها به حساب می آید.

میزان استفاده خانم ها از تلگرام، اینستاگرام، واتساپ و دیگر شبکه های اجتماعی از آقایان بیشتر است. ایران رتبه ششم جهانی استفاده از فضای مجازی را دارد و بعضاً دیده شده که افراد به جای استفاده از پول در راه سلامتی و دیگر امور مهم، سرمایه خود را صرف خرید موبایل های هوشمند و فضاهای مجازی و هم چنین شبکه های اجتماعی می کنند.

میرهن است که این فضا اعتیاد آور است و با بررسی میزان استفاده دیگر کشورها به اهمیت شناخت و درک فضای مجازی نائل می آییم مثلاً در ژاپن زمان استفاده از این شبکه های اجتماعی ۴۵ دقیقه در طول روز است. حجم بیشتر استفاده ها در فضای مجازی دانلود ویدیو و صوت است. مسئله پرونوگرافی دارای آسیب های جدی است در حالی که در کشورهای تولید کننده دسترسی به این موضوع کم است.

ایشان پس از بیان آمارهای تکان دهنده، افزودند که ۶۸ درصد طلاق ها از طریق ارتباط با نامحرم شکل گرفته که ۶۴ درصد آنها این فیلم ها را دیده اند؛ آمار دانلود این مدل فیلم بیش از یک میلیارد دانلود در ماه می باشد.

ایشان در خصوص شبکه های اجتماعی بیان داشتند که این شبکه ها سکاندار دریای پر تلاطم فضای مجازی می باشند، علت گرایش افراد به این شبکه ها آزادی بخش بودن آنهاست در حوزه های مختلف بین دلدگی زناشویی و افزایش تمایل به شبکه های اجتماعی ارتباط منفی است. مابین جهت گیری مذهبی و رضایت از زندگی رابطه مثبت برقرار می باشد. بین جهت گیری مذهبی و دلدگی مذهبی رابطه منفی بوده است. هر چه میزان استفاده از فضای مجازی بیشتر باشد تعهد خانوادگی کمتر و رضایت از زندگی کمتر می شود.

بیشترین استفاده افراد شاغل، از اینترنت در مدت زمانی است که در خانه بوده (یعنی زمانی که بایست برای دیگر افراد خانواده و رسیدگی به امور آنها صرف شود) و منجر به این شده که فرد به جای رسیدگی به خانواده و در کنار هم بودن؛ در فضای مجازی سیر کند.

مطالعات میدانی نشان می دهد:

۱- تعاملات فرد به فرد کاهش می یابد؛

۲- خطر ابتلا به افسردگی را افزایش می دهد؛

۳- خلاقیت افراد را نابود میکند؛

۴- تجاوز به حریم خصوصی را افزایش می دهد؛

۵- امنیت کاهش می یابد؛

۶- بای بی خوابی افراد به شدت موجب تاثیر منفی بر اعصاب، انحرافات اخلاقی و سوء استفاده های جنسی با بحران هویت و تلاش برای پنهان کردن هویت می شود.

ایشان در ادامه گفتند:

آسیب های اجتماعی فضای مجازی عبارتند از: گسترش شایعات کذب، اخبار صدق و کذب، ارتباط های نامتعارف و نامشروع، انزوای اجتماعی و شکسته شدن مرزهای فضایی و حقیقی

منفی ترین پیامدهای فضای مجازی عبارتند از: منزوی شدن، حیازدایی، از بین رفتن حریم خصوصی، از بین بردن بنیان های خانواده ناآگاهی و بی توجهی خانواده نسبت به آثار منفی فضای مجازی.

پیامدهای مثبت فضای مجازی عبارتند از: نحوه برخورد با فرزندان، کشف استعداد های فرزندان، استفاده از اطلاعات کاربردی و به روز، حضور در مشارکت اعضای خانواده در امور سیاسی و علمی و فرهنگی

استاد محترم خانم دکتر اسدی:

ایشان بیان داشتند: کیفیت برنامه شبکه های تلویزیونی سبب گرایش به شبکه های اجتماعی شده است با اینکه محتوای شبکه های اجتماعی و کیفیت آنها کمتر شده است. ایشان در خصوص راهکارها به آن داشتند که:

۱- باید در برنامه های تلویزیونی حرمت خانواده حفظ و ترویج شود؛

۲- سیاست های حاکمیت باید در راستای تقویت خانواده متناسب با سبک جدید زندگی رشد و افزایش پیدا کند؛

۳- افزایش سواد رسانه ای مبتنی بر آگاهی بخشی به خانواده ها مثل بحث سو استفاده های جنسی از کودکان و تولید برنامه مناسب در راستای این آگاهی بخشی؛

استاد فرهیخته دکتر سالارزایی نیز فرمودند:

بحث را باید مبنایی تر دنبال کرد و ابتدا باید هویت انسان را شناخت:

آدمی به عنوان موجود هوشمند و غایت بین، باید برای رشد و کمال چهار مرحله را طی کند:

۱- آمادگی

۲- آموزش

۳- پذیرش

۴- پرورش

عصر امروز عصر ارتباطات نیست، عصر انزوا و تنهایی هاست. طوفان سنگین عصر ارتباطات انسان را که مرکز شعور و عقل است با چالش‌های متعدد روبرو کرده است

چالش‌های مزبور از این قرارند:

(اولاً). ایران مصرف کننده محتوای فضای مجازی است و سهم ما در تولید محتوای فاخر و قابل رقابت با دنیای امروز کم است.

(ثانیا). در فضای اینترنت و دیگر نظائر آن، کاربران منفعل اند نه فعال. ایشان بیان کردند که متاسفانه ما منفعلم و در این مورد بسیار افراط کرده‌ایم. انفعال از باب مطاوعه به نوعی متاثر شدن است و تبدیل به آدمهایی تسخیر شده گردیده‌ایم.

(ثالثاً). متاسفانه آموزش مناسبی نداریم و به دلیل عدم آموزش صحیح در این فضا امکان مقابله با طوفان عصر هوش مصنوعی را نداریم. در حالی که ما باید پیشگیری کنیم.

(رابعاً). من سوال میکنم که چند نفر از فوق تخصص‌های روانشناسی اطفال و نوجوانان را دولت و آموزش و پرورش به مدارس و دیگر مراکز آموزشی می فرستند؟ آیا وظیفه حاکمیت این نیست؟

(خامسا). مشکل بعدی شکست بین نسلی است یعنی والدینی که فاقد سواد رسانه‌ای است چگونه می‌تواند نسل بعدی و فرزندانش را آموزش دهد. وقتی که سواد رسانه‌ای طرفین متفاوت است پذیرش کم می‌شود. هنگامی که والدین آگاهی کمتر از فرزندانشان دارند پذیرش کمتر می‌شود.

(سادسا). هاضمه فکری ما مثل هاضمه بدنی است، حال اگر فرد دچار سوء هاضمه فکری و عاطفی بدون آموزش شود سبب آشفتگی شدید و نیز رهاشدگی شدید فرهنگی در برابر حجم عظیم اطلاعات می‌گردد.

(سابعا). در عرصه قانون‌گذاری با تورم قوانین مواجه هستیم اما در مرحله اجرایی و نظارت بر آن دچار ضعف هستیم مثل قانون جرایم رایانه‌ای

(ثامنا). یکی از چالش‌های بعدی، عدم پالایش محتواست که سبب شده محتوای مفید و غیر مفید مورد پالایش و تمیز قرار نگیرند.

به نظر ایشان بحران هویت، تهوع فکری و آشفتگی و سرگردانی بیشترین چالش‌های حاضر در فضای مجازی‌اند. وقتی بیکاری هست، لاجرم جوانان رو به فضای مجازی می‌آورند در نهایت تنها راه تصحیح این امر وجود یک عزم ملی است که این مهم از درون خانواده، جامعه، حوزه‌های علمیه، دانشگاه و حاکمیت شکل می‌گیرد.

دکتر سامانی:

در پایان جناب آقای دکتر سامانی از اساتید درخواست کردند تا جمع بندی خود را در خصوص پاسخ به محور جلسه بیان نمایند.

جمع بندی:

۱- جناب آقای دکتر سالارزایی: برای برون رفت از بحران باید آمادگی جمعی و عزم ملی داشته باشیم که شروعش از خانواده است و حمایت تمام قد دولت را می‌طلبد.

۲- جناب آقای دکتر فرنام: حمایت دولت و حمایت ملی از ضرورت هاست، فعال سازی سازمان های مردم نهاد باید حتما صورت گیرد؛ همچنین، بر پایه ضرورت یابی مناسب و کارآمد باید از متخصصین در حوزه‌های مختلف بهره برد که در این میان، دانشگاه نقش مهمی دارد.

۳- سرکار خانم دکتر اسدی: سواد رسانه‌ای فرهنگ ساز است و ما را از حالت منفعلانه به فعالانه تبدیل می‌کند؛ نیازمند آموزش در زمینه های متعدد هستیم و لذا فقط نباید فرد را محکوم کرد جامعه نیز بسیار موثر است.

در پایان، از اساتید محترم تقدیر شد.

در نشست‌های بعدی با ما همراه باشیم.....

